

Interjú

A csecsemőotthonok lehetőségei

Beszélgetés dr. Majoros Máriával

„Dilemmák a kisgyermekvédelemben – a csecsemőotthon lehetőségei – Esetelemzések” címmel országos konferenciát szerveztek az év elején.

A konferencia célja, mint azt Tardos Anna bevezetőjében kifejtette, a közös gondolkodás a gyerekek sorsának rendezéséről. A közös gondolkodás egy-egy esettel kapcsolatban – nagyon szerencsésen – azt jelentette, hogy nem csak a Csecsemőotthonok, hanem a Gyámhatóság, Nevelési Tanácsadó, GYIVI szakemberei is ott voltak és elmondták véleményüket. A sorsrendezés azt a döntési folyamatot jelenti, hogy mikor és hova kerül a gyermek a csecsemőotthonból. A gyerek sorsának rendezése akkor kezdődik, amikor bekerül a csecsemőotthonba és nem akkor, amikor arról döntenek, hogy hova kerül tovább.

E konferencia kapcsán kérdeztem dr. Majoros Máriát, a Csecsemőotthonok Módszertani Intézetének vezetőjét arról, hogy milyen lehetőségei is vannak manapság a csecsemőotthonoknak.

– *A különböző intézményekben dolgozó szakembereknek sokszor teljesen eltérő a szemlélete és ebből következően másképpen alakítják a gyerekek sorsát. Tényleg nincs konszenzus a különböző szakemberek között?*

– Ahány megye, sőt Budapesten ahány kerület, annyiféle szemlélettel intézik a gyerekek ügyeit, vagy esetleg nem intézik. Sokszor, pl. azért húzódik egy gyerek örökbefogadhatóvá nyilvánítása, mert nem találják a szülőt. Ilyenkor a Gyámhatóságnak eseti gondnokot kell kineveznie, aki a szülő törvényes képviselője. Van olyan Gyámhatóság, ahol ezt nem teszik meg, és a gyerek közben marad az intézetben, holott már régen családhoz kerülhetett volna, és van olyan, ahol sokkal rövidebb idő alatt megteszik a szükséges intézkedéseket. Nekünk – és ebből a szempontból egységesek a csecsemőotthonok – az a siker, ha családba kerül a gyerek. Tavaly a gyerekek kb. 80%-a családba került – 27%-a nevelői és 53%-a vér szerinti ill. örökbefogadó családba.

– *Azért nem minden csecsemőotthon dolgozik olyan szemlélettel, mint a „Lóczy”, nem lehet azt mondani, hogy ez az általános. Mi jellemzi a magyar csecsemőotthonok átlagát?*

– 25 éve vagyunk Országos Módszertani Intézet és nyugodtan mondhatjuk, hogy a helyzet ma mindenhol sokkal jobb, mint korábban volt. Napjainkban három kategóriába lehet sorolni az otthonokat: vannak nagyon jó intézetek, amelyek talán már jobbak is, mint a „mester”, a Módszertani Intézet. Vannak, amelyek sokat változtak, jó munka folyik bennük, de valamiért mégse igazán jók. Nem könnyű megmondani, hogy sok jószándék ellenére ez miért van így – ahol nincs elég szakember és rosszak az anyagi feltételek ott nehéz megfelelő körülményeket teremteni a gyerekek számára. És végül van olyan intézet, amelyik nyíltan vállalva, vagy most már talán inkább nem vállalva, de valójában szemben áll a mi elképzelésünkkel: Amikor mi azt mondjuk, hogy fontos a kis létszámú csoport és a kevés, de stabil gondozónő, akkor ők nagy egységet csinálnak, és ott váltják egymást a gondozónők. Mi

rendkívül lényegesnek tartjuk, hogy a gyerek önálló, és aktív legyen, mert a csoportban nagyon fontos, hogy el tudja foglalni magát, amíg a gondozónő a többieket eteti, öltözteti, náluk a személyre szóló gondozás helyett a felnőttek játszanak a gyerekekkel, így aztán vannak kedvencek, akikkel sokat foglalkoznak és vannak gyerekek, akikre alig jut figyelem. Amíg Pikler főorvosnő azt hangsúlyozta, hogy az intézeti gyerekeknek még fontosabb, hogy sokat legyenek levegőn, mint a családban élőknek – ők olyan kis teraszt építenek, ahova alig fér ki ágy. Míg mi azt hangsúlyozzuk, hogy az intézet nem kórház – ők valóságos kis kórházként működnek. Jó intézetből kórházba csak akkor kerül gyerek, ha otthonról is bekerülne: műtét, kivizsgálás céljából vagy olyan súlyos állapot miatt, amit csak ott lehet kezelni.

Nálunk azért van pl. három műszakban főnővér a házban, hogy mindig legyen olyan felelős személy, aki probléma esetén tud segíteni. Sokszor ennek köszönhető, hogy tényleg csak akkor kerül gyerek kórházba, ha muszáj. Kritizáltak is ezért minket, arra hivatkozva, hogy egy családban sincs „ügyeletes főnővér”. De az intézet nem család, ahol az anya és az apa általában legfeljebb 3-4 gyerekekkel tölti napjait, éjszakáit. Ahol 40 gyerek van, ott egészen más a helyzet, ott szükség van „ügyeletesekre”, de ettől még nem kórházi jellegű az intézet.

– *Mi a lehetősége illetve mennyiben áll módjában a Módszertani Intézetnek, hogy befolyásolja a többi csecsemőotthonban folyó munkát?*

– Rendszeresen látogatjuk az otthonokat, tanáccsal segítjük a munkájukat, és sokan jönnek ide, hogy megnézzék, mi hogy csináljuk. 29 Módszertani Útmutatót írtunk, amelyek mindegyikében az intézeti nevelés nehéz szakmai kérdéseiben adunk konkrét tanácsokat. Az immár 9 alkalommal megrendezett „Csecsemőotthoni napok”-on is egymás szakmai munkáját segítjük. A legtöbb csecsemőotthon állandó harcot folytat az önkormányzatokkal, bár itt is nagy a különbség; van, ahol fontosnak érzik és támogatják a munkájukat, és van, ahol inkább nehezítik. Mi, ha elmegyünk valahova, mindig értesítjük az önkormányzatot és az illetékes Közigazgatási Hivatalt és megesik, hogy eljönnek velünk megnézni az intézetet, de olyan is van, hogy nem reagálnak az értesítésünkre. Nem csak külső, hanem belső harcot is jelent az igazán jó munka elérése. Ha pl. 9-12 gyerek van egy csoportban – ez már önmagában is akadálya a jó munkának. Egyébként mi csak tanácsadók vagyunk, és minden intézet eldöntheti, hogy megfogadja-e tanácsainkat vagy sem. A Népjóléti Minisztériummal jó a viszonyunk, egy-egy konkrét esetben komolyan számíthatunk egymás támogató munkájára. A megyéket mindig tájékoztatjuk tapasztalatainkról, és legtöbb megye ad is a véleményünkre és sokat áldoz a gyerekvédelemre, de sajnos van olyan megye is, amelyet nem nagyon érdekel ez a munka.

– *A konferencián bemutatott esetekkel kapcsolatban felmerülnek általánosítható kérdések. Az első esetről (Bernadett, Eger) muszáj volt-e ilyen sokáig várni az örökbefogadhatóvá nyilvánítással, nem lehetett-e jóval korábban látni, hogy az anya az adott körülmények között – hiszen nem számíthatott a nagymama segítségére – nem fogja tudni nevelni a gyereket?*

– Ez az egyik legnehezebb helyzet, amikor a szülő látogatja ugyan a gyereket, mint ahogy Bernadett esetében is tette, de mégis valószínű, hogy nincs közös jövőjük.

Azok az esetek egyszerűbbek, ha rendszeresen látogatják a gyereket, és képessé lehet tenni a családot arra, hogy később maga nevelje a gyereket – vagy ha egyáltalán nem látogatják.

Ráadásul ez általában úgy történik, mint itt is, hogy eleinte sűrűn jönnek a szülők, és csak később maradnak el. Idő kell, amíg kiderül, hogy valójában mik is a szándékaik és lehetőségeik. Kérdés, hogy joga van-e eközben bárkinek is a vér szerinti köteleket elvágni? Ha egy gyereket több-kevesebb rendszerességgel látogatnak, ha a szülőn érezni őszinte ragaszkodását, akkor nincs jogom ezt megtenni, akkor se, ha tudom, hogy nincs közös jövőjük.

Így előfordul, hogy sokszor 6-7 éves a gyerek, mire kiderül, hogy örökbe lehet fogadni, és akkor már nehéz befogadó családot találni számára, de végül is nekünk még mindig sikerült, ha nem is feltétlenül a fővárosban. Az előbbieken kívül azért is telik el ilyen hosszú idő, mert néha túl nagy erőfeszítéseket teszünk a vér szerinti családba visszakerülés érdekében. Persze az mindig csak utólag derül ki, hogy volt-e értelme az erőfeszítésnek.

Van úgy, hogy mégiscsak az intézet marad a megfelelő megoldás, mint pl. a mecsekjánosi Bea esetben: a gyerek a szülők falujában lévő intézetbe került a csecsemőotthonból.

– *Akkor merült fel a gyerek családba helyezése, amikor intézetváltásra kerül sor. Ha rosszindulatú akarok lenni, akkor azt mondom, hogy a Csecsemőotthonok nem érdekeltek abban, hogy a gyerekek családba kerüljenek, hiszen a létezésük múlik azon, hogy elég gyerek van-e. Ha jóindulatú vagyok, akkor azt mondom, hogy az otthonokban megszeretik a gyerekeket, ragaszkodnak hozzájuk, és nem szívesen adják ki őket.*

– Meggyőződéssel mondhatom, hogy egyik feltételezés sem állja meg a helyét.

Egyre nagyobb a zsúfoltság az intézetekben, sok helyen jóval nagyobb a csoportok létszáma, mint ami kívánatos lenne.

Az utóbbi időben több intézetet bezártak, másrészt mindenhol kevés a gondozónő, innen adódik a zsúfoltság. A bezárás, pedig teljesen független a kihasználtságtól, ha egy intézetet meg akarnak szüntetni, akkor megszik, akkor is, ha 100%-os a telítettsége. A család nélküli gyerekeket a többi intézetnek fel kell vennie, akkor is, ha ez zsúfoltsághoz, a munka szakmai színvonalának romlásához vezet. A gyerekekhez való ragaszkodásnak ez a formája, pedig nagyon önző szeretet lenne. Azt is biztosan állíthatom, hogy nincs olyan intézet amelyik, függetlenül a szemléletétől, ne arra törekedne, hogy a gyerekei jó, felnevelő családba kerüljenek.

A sorsrendezés különben sem csak a csecsemőotthonon múlik, hanem a gyámhatóságokon és GYIVI-ken is.

A Gyámhatóságoknál sokszor esetleges, hogy mikor döntenek egy gyerek jogi helyzetéről, néha csak akkor, amikor az ügyintéző elé kerül az akta. A csecsemőotthonok gyakran rendkívüli erőfeszítésekkel (telefonok, levelek stb.) érik el, hogy végre történjen valami egy-egy gyerek érdekében.

A GYIVI-nek sok rossz tapasztalata van a nevelőszülői családokkal kapcsolatban, ez és a vér szerinti családok védelme együtt azt eredményezi, hogy az utóbbi időben nem támogatják a nevelőcsaláddhoz kerülést. Sokszor épp ők mondják, hogy kerüljön csak a gyerek tovább, másik intézetbe. Mostanában előtérbe került például, hogy a testvéreket lehetőleg egy helyre kell helyezni.

A testvérkapcsolat nagyon fontos, ha van közös múltjuk és jövőjük a gyerekeknek. De néha az is előfordul, hogy az egyik gyereket örökbefogadhatóvá lehetne nyilvánítani, de ez nem lehetséges, mert a testvére intézetben van és csak együtt mehetnének. Ilyenkor végül is az egyiket feláldozzák a „testvérhelyzet” érdekében.

– *Nem tartja lehetségesnek, hogy azonnal családba kerülj ének a csecsemők, és egyáltalán ne kerüljenek intézetbe?*

– Ehhez nagyon-nagyon sok, jól felkészített, készenlétben álló nevelői családra lenne szükség. Magyarországon kevés az ilyen nevelőcsalád.

Ma, amikor a családok többsége a saját gyerekei nevelésével is sokat küszködik, érthető, hogy nem sokan vállalkoznak erre a nehéz feladatra. Megjegyzem, hogy nálunk lényegesen fejlettebb országokban is vannak csecsemőotthonok, hiszen ők sem tudnak annyi nevelőcsaládot készenlétben tartani, amennyivel elkerülhetnék a csecsemők intézetbe kerülését.

– *Ha intézet, akkor nem maradhatnának-e a gyerekek egy intézetben, hogy ne kelljen intézetet váltaniuk?*

– Van már néhány olyan csecsemőotthon, ahol iskolások is vannak, de ez nagyon nagy erőfeszítést követel az intézettől, és előfordulhat, hogy a kisebbek rovására megy a nagyok sokféle gondjával való törődés.

Egyébként komoly törekvésünk, hogy ne kerüljön másik intézetbe tőlünk a gyerek. A többségüket sikerül is családba helyezni, azok a gyerekek pedig, akik másik intézetbe kerülnek csecsemőotthonból, általában értelmileg súlyosan elmaradottak és csak néhányan kényszerülnek, kizárólag az életkoruk miatt intézetváltásra. De, mint a beszélgetésünk elején említettem, a gyerekek 80%-a családba távozik a csecsemőotthonokból.

Aczél Ágnes